

deprehendi ac distingui possunt? Astra certe homini visibilia ad aliquos usus nobis opportuna accidunt. At quis credat nullum alium finem illis præstitutum esse, nisi ut menses annosque eorum ope distinguere possemus? Magna hæc est utilitas, sed nec necessarium erat in hunc finem tantam astrorum multitudinem condi, nec unicus iste finis tantæ molitionis censi potest» (1).

Verum hæc etiam ratio non habet majorem firmitatem, cum tota innitatur in ignorantia finium, quos Creator habuere potuerit in condendis tot astris, nisi quædam alia præter terram habitationi hominum destinasset. Cum potissimum existant angeli, a quibus perfecte cognosci possunt, sicut etiam ab animis beatis astra omnia, quæ nos aut latent penitus, aut vix possunt ope telescopiorum detegi.

Sic demum arguitur pro eadem sententia: «Tandem et sapientiam et bonitatem divinam decere videbatur, ut quoniam poterat, mundi spatia, qua late patent, intelligentibus creaturis repletet, quæ et beneficiis creationis uti possent, et rerum omnium Conditori laudis et amoris obsequia rerum omnium nomine deferrent» (2). Cum potissimum hanc terram nostram, quæ adeo vilis est, si aliis multis sideribus comparetur, sedem hominis constituerit.

At hæc ratio infirmior cæteris videtur; siquidem quid deceat divinam bonitatem et sapientiam, definire a priori non possumus, donec compertum habeamus gradum gloriæ suæ, quem Deus in condendo mundo sibi proposuit. *Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit?* (3). An non potuit libere decernere, ut sola terra domicilium esset viventium, ac potissimum rationalium, et sic quantum ipsa cedit aliis astris in magnitudine molis, tantum præstaret perfectione incolarum?

Itaque opinio de planeticis nec probari certo, nec efficaciter positivis argumentis reprobari potest (4). Dum

(1) Tongiorgi, loc. cit., n. 252, 2.*

(2) Tongiorgi, loc. cit., n. 252, 3.*

(3) Roman., cap. 11, v. 34.

(4) Cfr. *Revue des questions scientifiques*, avril 1884; et Boiteux *Lettres à un matérialiste*, Lettre 23, *Le dogme chrétien n'est pas inconciliable avec l'idée de la pluralité des mondes.*

ergo solidiores non afferantur rationes, optandum foret, ne quidam scriptores quasi furore poëtico abrepti, multa facile fingerent de præstantia, virtutibus ac beata vita planeticolarum, quæ nullum reale fundamentum habent extra ipsorum imaginationem.

CAPUT II.

DE PERFECTIONE MUNDI.

Mundum perfectione consentanea suæ essentiae gaudere nunc supponimus tamquam certum; et facile patet ex eo, quod sicut nihil potest existere sine sua essentia, ita etiam quidquid est, perfectionem, qua in gradu suæ essentiae collocatur, nequit non possidere. Cum autem ostensum aliunde fuerit, non esse infinitam perfectionem mundi, operæ pretium est, ut eam aliquo modo definiamus et propius contemplemur.

ARTICULUS I.

An mundus hic sit perfectus.

Non defuerunt impii homines, qui Manichæorum vestigia secuti, omniaque sinistro oculo intuentes, mundum hunc imperfectum esse, turpem et inordinatum efflurent; unde illud inter alia gravissimum incommodum consequens esset, ut argumentum ad probandam existentiam Dei ex perfectione mundi communissime afferri solitum, non amplius subsisteret, aut certe multum infirmaretur.

24. PROPOSITIO. **Maxima est vereque mirabilis perfectio ac pulchritudo mundi in suo genere.**

Probatur. Perfectio et pulchritudo complexionis alicujus ex tribus potissimum existit: α) ex perfectione ac pulchritudine membrorum; β) ex eorumdem varietate; γ) ex ordine aptaque compositione. Atqui tria hæc in mundi machina mirifice resplendent. Ergo...

Mirabilis
perfectio et
pulchritudo
mundi
innotescit

Prob. Min. (1) per partes *a*). *Mundus membris constat pulchris et perfectis.*

ex partium
pulchritudine
ac præstantia,

Etenim etsi non omnia æque perfecta sunt et pulchra, plurima tamen abundant, quæ saepe nos incredibili voluptate perfundunt, atque in admirationem rapiunt. Respice cœlum innumeris sideribus ornatum; respice maria cum sua piscium innumera varietate, cum suis sinibus, insulis, fluctibus aquarum; respice ærem plenum volucibus, terramque montibus ac vallibus distinctam, fontibus et fluminibus irrigatam, metallis, ac gemmis locupletatam, stirpibus et floribus arboribusque consitam, frugibus refertam animantibus et hominibus decoratam. Hæc autem omnia suis quæque gaudent proprietatibus et virtutibus, ad operationes ac fines sibi præstitutos accommodatissimis. Unde nihil mirum, si semper conspectus naturæ pœtæ cæterisque pulchritudinis exprimendæ magistris et animum inflammaverit, et exemplaria præbuerit præstantissimorum operum. Non est tamen mundi perfectio sita præcipue in partium singularum præstantia et pulchritudine; sed multo magis commendatur

et earum
varietate

β) *Ex varietate propemodum infinita entium.* Sane prostant in mundo in primis omnia entium genera, in decem prædicamentis comprehensa; in prædicamento vero substantiæ reperiuntur omnes diversi gradus essendi excogitabiles. Quædam enim tantummodo *sunt*, ut mineralia, cum tota varietate corporum simplicium et mixtorum, quædam *sunt et vivunt*, ut plantæ; quædam *sunt, vivunt et sentiunt* ut animalia; quædam *sunt, vivunt, sentiunt et intelligunt*, ut homo. Sub singulis autem horum modis et generibus essendi innumerarum recensetur varietas speciarum, velut totidem familiarum mundanæ

(1) De his fuse et eleganter scripserunt PP. Ecclesie. Vide inter alios Basil (*Hexæm.* Homil. 4, n. 6), Ambros. (*Hexæm.* lib. III, 5, 21), Cyprian. (*de Idol. vanit.*), Lactant. (*Divinar. inst.*, lib. 2, c. 8), Athanas. (*Cont. Gent.* n. 34-39), Gregor. Nazianz. (Orat. 38, c. 6). Adde Tullium (lib. 2 de *Natur. deor.* c. 39), ubi pulcherrime et elegantissime rem hanc persequitur. Adde etiam P. Molina (in 1.º part. quest. 2, art. 3, *Dicendum erat deinde*), et P. Ludov. Granatena. (in *Symbolo Fidei*), Card. Bellarmin. (*de Ascensione mentis in Deum*), Conimbricens., (*Physicor.* lib. 2, cap. 7 et 8, quest. 1), Segneri (*L' incredulo senza scusa*), Bartoli, (*La ricreazione del savio*), etc.

Reipublicæ, quarum descriptio pluribus conscribendis libris materiam suppediavit scientiarum naturalium peritis. Quis denique enumerare valeat infinitam multitudinem individuum, quæ in singulis speciebus alia aliis partim similia, partim dissimilia, cernuntur? Quod si mundo huic corporeo adjunctas varietatem substantiarum angelicarum, et donorum supernaturalium, quæ docente Fide, rationalibus entibus ab æterno præparata, largiri liberalissime solet Creator in tempore; videbis divina et supra omnem captum mirabili perfectionis ac pulchritudinis luce fulgere Humanitatem Jesu-Christi Domini Nostri, Beatissimam Virginem Mariam, Angelorum choros, et sanctos homines Ecclesiam Dei illustrantes. Sed de his solum balbutire licet christianæ Philosophiæ.

et ordinæ;

Venio jam γ) ad ordinem, quæ nobilissima pars est pulchritudinis et perfectionis hujus mundi. Siquidem corpora, utcumque singillatim perfecta atque varia, solum præbent materiam, forma vero stat in aptissima dispositione et ordine. Ordo definitur a S. Augustino *parium dispariumque sua cuique loca tribuens dispositio* (1); quæ tum obtinet, cum plura rite disponuntur, prout postulant eorum mutue relationes, secundum aliquam rationem in mente ordinantis relucentem: quæ de re fusius in *Ontologia* diximus. Ordo, omissis nunc aliis divisionibus, duplex esse potest, *particularis et universalis*. Particularis consistit in apta dispositione omnium entium. Sic homo particulari ordine recte in se ordinatus est ex sua physica constitutione, quia membris ac facultatibus apte dispositis gaudet ad finem et conservationem suam; est autem moraliter ordinatus, quando actus suos exercet, ac disponit secundum officia sua erga Deum, erga alios, et erga seipsum. Et similiter integra societas ordinem universalem servat, quando varia entia, quibus constat, recte invicem disponuntur, et conspirant ad communem finem conservationis ac felicitatis. Unde patet posse ordinem aliquem esse simul particularem et universalem sub diverso respectu, quemadmodum complexio quevis, v. g. civitas, consideratur velut totum respectu partium suarum, singulorum civium, et velut pars respectu alterius majoris

(1) Lib. 10 de *Civit. Dei*, cap. 13.

complexionis, puta provincie vel nationis, quam ipsa simul cum aliis constituit (1). Hisce præhabitis probandum est adesse in mundo mirificum ordinem, sive particularem, sive universalem.

sive particulari,

25. Et primo quidem adest præstantissimus ordo particularis. Sane omnia generatim corpora mundana suis prædita sunt proprietatibus aptisque mediis ad sua munera et officia obeunda, eaque constanter obeunt ad conservationem et bonum suæ speciei. Id quod inductione patebit, si præcipua corporum genera percurramus.

qualis splendet
in aere,

Aeris plures sunt usus et officia. Servit enim respirationi ac nutritioni animalium et plantarum, sonis propagandis, avium volatui, continendæ evaporationi, beneficiis ventorum, roris et imbrium, combustioni, diffusioni lucis, etc. Ad hæc autem tam varia officia simul implenda, componitur aer ex oxygenio et azoto vel nitrogenio, vapore aqueo, acido carbonico aliisque corporibus, et habet convenientem densitatem, elasticitatem, expansibilitatem, gravitatem, diaphaneitatem. Nisi enim oxygenium contineret, sed azotum solum aut acidum carbonicum, nec respiratio nec combustio possibilis foret; et si solum contineret oxygenium, pulmones animalium nimis excitarentur, et respiratio difficilior evaderet; tria vero hæc ad respirationem et nutritionem viventium necessaria sunt. Sine elasticitate sonus nec gigni nec communicari posset, unde conticescerent voces hominum et volucrum, et tristissimo silentio cuncta replerentur. Sine expansibilitate, nec venti generarentur, nec applicari aer jam posset, ut nunc applicatur, ad impellendas naves et machinas cum tanto humanæ vitæ emolumento. Sine gravitate, aquæ maris fluminumque facilius, quam par esset in vapores solverentur, horumque crescente et quantitate et pondere in nubibus, nimis frequentes effusæque terram irrigarent pluvie. Sine diaphaneitate lux solis et reliquorum siderum oculos vitamque nostram non exhilararet. Pulvisculi vero subtilissimi, qui potissimum in infimis stratis æris hac illac dispersi reperiuntur, causa existunt irregularis reflexionis radiorum solarium, unde resultat *lux diffusa*, quæ ubique penetrans omnia

(1) Cfr. S. Thomas, 3.º lib. *Contr. Gentes*, c. 98 initio.

illuminat, et sine qua tenebris offusa jacerent omnia loca et objecta illa, quæ non accipiunt directos radios solis. Negari ergo nequit ærem convenientissime dispositum et ordinatum esse.

Aqua est aliud elementum utilissimum, humorem præbens vitalem animantibus ac stirpibus, pisces sustentans, purgans sordes, ardorem temperans, cætera corpora dissolvens et alio convehens, aliaque servitia innumera exhibens, sive ad artes, sive ad industriam, sive ad domesticam æconomiam. His vero usibus aptissima redditur sua liquiditate, gravitate, fluiditate, frigiditate, copia et facilitate assumendi duos alios status, solidum nempe et æriformem, cum aut in nivem, glaciem, grandinem contrahitur, aut in vapores transformatur.

aqua,

Terra frugum fecunda parens, plantis succos nutritioni necessarios, pabula belluis præbet, homini cuncta fere, quibus sive ad victum, sive ad vestitum, sive ad cæteros vitæ usus opus habet, largissime suppeditat, nulli denique enti domicilium denegat. Hæc autem tam varia officia ut exequatur, solida est, nec prorsus dura, sed paululum mollis, montibus vallibusque ornata, atque innumeros sinu suo complexa thesauros aliorum corporum, unde et elementa combinationum natura, et materiam industria et ars humana ad sua officia depromat.

terra,

Quid ego persequar plantarum diversa genera, quæ tam scite sapienterque disposita habent organa, radices, folia, truncum, corticem et flores ad exercendas ordinatissime varias operationes nutritionis, augmentationis et generationis, quibus et seipsas conservent, et cibum animalibus parent, et speciei etiam conservationi provideant? Hæc, qui minutatim agnoscere cupiat, in libris de re botanica conscriptis reperiet passim materiam ingentis voluptatis nec minoris admirationis.

plantis,

Prætereo etiam ac zoologis contemplandam relinquo infinitam animalium multitudinem, quæ tali varietate membrorum, potentiarum et instinctuum instruuntur, qualem et natura cujusque poscit, et finis singulis præstitutus; unde alia pernicitate præstant, alia volatu, alia viribus pollent, alia industria quadam et astutia, alia magnitudine commendantur, alia elegantia et venustate, alia solivagam degunt

animantibus,

vitam, alia societatem ineunt, et rempublicam ordinatissimam pacatissimamque componunt. Omnia vero delicatissimo et vere mirabili corporis artificio et fabrica constant ad functiones vegetativas, sensitivas et locomotivas, in bonum suum suæque speciei, immo et in aliorum bonum exercendas.

homines;

De homine denique id solum dicere satis sit, non posse in corporeo mundo quidpiam excogitari nobiliter aptiusque ad interminatam propemodum actionum varietatem explicandam; ipse enim est *μικρόκοσμος*, qui quidquid in reliqua corporea natura dispersum ac distributum cernimus, in se uno comprehendens, intelligentia sua ipsam naturam angelicam æmulatur, divinamque gerit animo impressam imaginem. Quæ cum ita sint, ille solus eximum ordinem particularem cernere in mundo valebit, qui aut oculis ad videndum, mente apte ad intelligendum caret.

sive universalis,
qualis cernitur,

Est etiam in mundo universalis ordo, non minori profecto admiratione dignus. Ordo autem huiusmodi spectari potest vel in habitu partium universi ad invicem, vel in habitu illarum respectu finis ultimi, docente Angelico: *Secundum Philosophum (11.º Metaphysicor., text. 52) bonum universi consistit in duplici ordine, scilicet in ordine partium universi ad invicem, et in ordine totius universi ad finem, qui est ipse Deus (1).* Quod ergo attinet ordinem mutuum mundanarum partium, principio converte aciem mentis ad integrum systema solare, in quo sol medium occupat, et circa ipsum perenni circuitu sese vertunt planetæ, cometæ variique asteroides, quorum plures suis etiam stipantur satellitibus. Immania hæc corpora in spatio suspensa a communi suo centro librantur in suis itineribus, tamque certis ac ratis temporibus suos quodque agunt dies et annos, ut iure dixeris ea circa solem perpetuas ordinatissimasque ducere choreas in laudem et gloriam Creatoris. Meminisse autem debes, ex probabili Astronomorum sententia, singulas stellas totidem esse soles, ac totidem proinde efficere planetaria systemata, huic nostro similia. Quin etiam hæc diversa systemata forte uni alicui centro communi subijci, ac subordinari in suis motibus, vel ex eo probabile redditur, quod sol hic noster cum

sive respectu
diversarum
partium inter se,

(1) S. Thom. 1.º, dist. 44, q. 1, art. 2.

toto suo planetarum comitatu feratur versus signum Herculis. Memineris etiam innumera hæc corpora cælestia in longissimis itineribus suis ac præcipiti cursu nunquam se invicem præpedire, nunquam inter se confligere, sed jam inde a plurimis sæculis tam æquabili passu procedere, ut liceat astronomis varias eclipses et apparitiones cometarum, conjunctiones et oppositiones, transitus per meridianum vel coram sole, aliaque phænomena, longe antea prævidere, definitio etiam temporis momento, in quo evenire debent. Quis unquam vidit tot elementis consertam machinam, tam immensam, tam compositam in suis motibus, tam constantem?

Si jam a cælestibus spatii ad terram, quasi in domum nostram, descendamus, ibi haud minus mirabilem ordinem splendere deprehendemus. Jam a pluribus annorum millibus terra, licet diversissimis, immo et adversæ inter sese naturæ, entibus composita, pergit constantissime peragere cursum dierum et annorum, variarumque stationum perenniter sibi succedentium cum suis generationibus et corruptionibus. Hæc omnia ut sic ordinate procedant, varia entia in eo situ collocata sunt, iisque prædita proprietatibus, viribus et inclinationibus, ut mutuo se juvare possint, atque ad conservationem specierum in terra degentium mirifice concurrere. Etenim regnum minerale servit vegetali, quod non aliter sustentatur et vigescit, nisi corrogando sibi alimenta ex terra mediis radicibus per *absorptionem* humoris, et ex aëre per *respirationem*: quo pacto dum suæ nutritioni consulunt, semina quoque parant pro novis generationibus. Regnum animale durare nequit, nisi opem sibi conquirit tum ex regno minerali, tum etiam ex vegetali: immo sunt etiam animalia quæ aliorum animalium carnibus vescuntur. Denique tota reliqua natura corporea, sive mineralis, sive vegetalis, sive animalis victum, vestes, habitationem liberalissime suppeditat homini, et reliqua omnia, quibus eget ad animi recreationem, ad industriam et artes exercendas, et ad scientias comparandas: unde non solum physicam corporis vitam alat, sed etiam ad rationalem ac moralem perfectionem assequendam maximopere juvetur.

Vita autem corporea certum aliquem gradum caloris necessario postulat, ipsa testante experientia, nam nimio frigore

obrigescunt organa et germina vitæ, ac nimio ardore exuruntur. Huic necessitati abunde providit naturæ Creator, constituto ad proportionatam distantiam sole, ex quo tamquam ex inexhausto fonte perennia flumina lucis et caloris in terras derivantur. Tolle solem, et illico perit omnis camporum ornatus, omniaque tenebris ac morte sepulta remanebunt. Et sic tota terra ordinem suum universalem constanter conservat, invicem sese juvantibus diversorum generum corporibus, opitulante sole. Et quemadmodum non desunt in natura processus et media, quibus terra, mare, flumina, et ær jacturas suas reparant, ope nimirum generationum et corruptionum substantialium, per quas quæcumque illa coatulerant ex thesauris suis ad vitam alendam animatorum, iterum recipiunt, et quasi in communi deposito seponunt ad perpetuum conservationem specierum: ita pulcherrimo huic luminari solis suppetunt media, quibus immensam vim lucis et caloris jugiter alat, ut æqualiter influxus suos spargere possit, vitamque et lætitiâ terrestrium corporum sustentare. Qua de re consulendi sunt Astronomi scientiarumque physicarum cultores.

Denique huic ordini physico, quem hactenus descripsimus, alios varios adjungere homo potest instar complementi ope artis et scientiæ, applicando vires ac dispositiones naturales ad multiplices fines utiles humanæ Societatis. Quod vero nunquam satis mireris, homini, qui rationi libertatis suæ omnem pæssum dare ordinem potuisset, natura providentissime indidit modum, quo tantum malum arceretur. Est enim insitus animo hominibus amor erga parentes filios et propinquos; est sensus reverentiæ erga majores; est tendentiâ inclinatioque in bonum et in honestatem; est amor patriæ; est amor sui suæque incolumitatis, unde enascitur desiderium legum justarum et auctoritatis, ut paci et tranquillitati communi consulatur; sunt diversa ingenia, indoles, studia, quibus alii aliam vivendi rationem ineunt in commune bonum; sunt denique, ut alia omittam, infinitæ indigentia ac necessitates, quibus subvenire nequit homo, nisi ordinem naturalem ac civilem servando in communi consortio. Quibus præsidis sin minus amoveantur penitus pericula perturbatiōum, ob nostram scilicet libertatem; ad certe, quantum fieri potest, impediuntur.

Quamobrem verissimum est, quod Angelicus Doctor scriptum reliquit: *Universi... partes inveniuntur ad invicem ordinatæ esse, quasi partes animalis in toto, quæ sibi invicem deseruiunt* (1). Quemadmodum enim organismus corporis viventis, ac potissimum animalium, ita conflatur ex diversis membris, ut omnia illa se mutuo juvent ad conservationem proprii individui et speciei; sic etiam mundus ex diversis corporibus constat mirifice inter sese colligatis et ad conservationem ordinis universalis conspirantibus.

Si jam ordinem totius universi ad suum finem ultimum considerare velimus, satis sit nunc id solummodo notare, aptissimum esse hunc mundum ad gloriam perfectionesque divinas, qui finis ultimus est totius creationis, ut mox dicemus, manifestandas. Nam mundus hic tam mirabili constantique ordine præditus auctorem prodit sapientissimum, potentissimum, providentissimum, cæterisque ornatum perfectionibus, quæ causam primam decent, quemadmodum in naturali Theologia fusius probandum erit, ut verissime scriptum ab Apostolo gentium sit. *Invisibilia Dei a creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus et divinitas: illa ut sint inexcusabiles omnes impii homines, quia cum cognovissent Deum (vel certe*

sive omnium
respectu finis
ultimi.

(1) 2.º dist. 1, q. 1, a. 1.

Eandem hanc doctrinam sic alibi pulchre eleganterque idem Angelicus evolvit: *Ex omnibus creaturis constituitur totum universum, sicut totum ex partibus. Si autem alicujus totius et partium ejus velimus finem assignare, invenimus primo quidem quod singula partes sunt propter suos actus, sicut oculus ad videndum: secundo vero, quod pars ignobilior est propter nobiliorem, sicut sensus propter intellectum, et pulmo propter cor: tertio vero omnes partes sunt propter perfectionem totius, sicut et materia propter formam, partes enim sunt quasi materia totius: ulterius autem totus homo est propter aliquem finem extrinsecum, puta ut fruatur Deo. Sic igitur et in partibus universi unaquaque creatura est propter suum proprium actum et perfectionem: secundo autem creatura ignobiliores sunt propter nobiliores, sicut creatura quæ sunt infra hominem, sunt propter hominem: ulterius autem singula creatura sunt propter perfectionem totius universi: ulterius autem totum universum cum singulis suis partibus ordinatur in Deum sicut in finem, in quantum in eis divina bonitas representatur ad gloriam Dei, etc.* S. Thom., 1 p., quæst. 65, art. 2, corp.

possent, si voluissent, cognoscere), non sicut Deum glorificaverunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insipienti cor eorum (1).

Quæ cum ita sint, illud etiam perspicitur, quam vere dictum sit, Deum omnia in mensura et numero et pondere disposuisse, sicut habet liber Sapientiæ (2), vel in modo, specie et ordine, quemadmodum scribit S. Augustinus (3); quia omnibus suas naturas specificas immutabiliter fixas determinavit (in numero vel specie), assignatis propriis principiis ac modo efficientiæ (in mensura vel modo), et inclinationibus ac viribus ad certos fines et actiones tendentibus (in pondere et ordine) (4), ut stabiliter permaneat ordo mundanus. Quamobrem vidit Deus cuncta, quæ fecerat, et erant valde bona (5).

«Atque ita demum, ut Trismegistus in Asclepio ait, quasi harmonia quædam in mundo existit. Sicut enim in cantu ex diversarum vocum moderatione concertus quidam concors efficitur, sic mundi universitas ex rerum inæqualium ac dissimilium consensu et varietate concinit. Unde Pythagoras universum prædicabat ea ratione esse compositum, quam postea lyra est imitata: qua similitudine usus est etiam Philo Judæus (6). Divus vero Augustinus (7), mundum comparat carmini, quod syllabis longis ac brevibus concinne et numerose constat» (8).

SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

26. **Objic. 1.º** Stabilita propositio videtur aperte in primis contradicere sacris Litteris, in quibus legitur: *Vanitas vanitatum et omnia vanitas* (9).

(1) *Roman.* cap. 1, v. 20-21.

(2) *Sapient.* cap. 11, v. 21. *Cfr.* S. Aug. de *Genes. ad litt.* lib. 4, c. 3, apud S. Thom. 1 p., q. 5, a. 5, arg. 1.º

(3) *Lib. de Natur. boni*, c. 3. *Cfr. Enchirid.* cap. 10-11.

(4) *Vide* S. Thom. 1 p., q. 5, art. 5 in corp.

(5) *Genes.* c. 1, v. 10, 12, 18, 21, 25, 31.

(6) *In lib. de Cherub.*

(7) *Epist.* 5 et 28.

(8) *Conimbric. de Cœl. et Mund.*, lib. 1, c. 1, q. 1, a. 4.

(9) *Ecl.* c. 1, v. 2.

Resp. Hanc difficultatem, quam sibi objecerat S. Hieronymus in epistola ad Pammachium (1), sic ipse S. Doctor resolvit. *Quæ per se bona sunt, ut a bono Creatore condita, in comparatione meliorum vanitas appellantur; verbi gratia, lucerna lampadis comparatione pro nihilo est; lampas stellæ comparatione non lucet; stellam lunæ confer, cæca est; lunam soli junge, non rutilat; solem Christo confer, et tenebræ sunt. Ego sum, inquit, qui sum (2). Omnem igitur creaturam si Deo contuleris, non subsistit.*

Objic. 2.º Nihil defectuosum potest esse perfectum: bonum enim est ex integra causa, malum vero ex quocumque defectu. Atqui plenus est hic mundus defectibus et imperfectionibus, quarum exempla suppetunt in monstris et in privationibus convenientis perfectionis, puta cæcitatibus, surditatibus etc. Ergo...

Resp. dis. Major. Nihil defectuosum potest esse absolute et undequaque perfectum, *conc.*; relative et in suo genere, *neg.*, vel *subdíst.*; si defectus illi spectent ad illud ipsum genus, in quo aliquid dicitur perfectum, et insuper insint in eo per se, *conc.*; si insint per accidens et extra illud genus et ordinem, in quo dicitur perfectum, *neg.*

Contr. dist. Minor. Sunt defectus per se et circa ordinem universalem, *neg.*; per accidens et circa ordinem aliquem particularem, *conc.* Non enim contendimus res omnes mundanas esse æque perfectas, vel singulas in suo genere, et per se loquendo et quatenus ad universalem ordinem constituendum concurrunt, quemadmodum in probationibus declaratum est. Unde sequitur nec monstra nec privationes destruere perfectionem et ordinem universi, tum quia per accidens sunt in natura particulari speciei illius, in qua monstrum et privatio reperitur, tum etiam quia spectato universali ordine, potius pertinent ad conditionem propriam mundi, atque adeo ad ejusdem perfectionem intra genus suum. Nequeunt enim non evenire illa mala quandoque in mundo, si causæ omnes naturales sinantur agere secundum leges et inclinationes suas. Quamobrem ad recte judicandum

Ordini mandani
nec monstra
nec privationes
contrariantur.

(1) S. Hier. epist. 48 (al 50), n. 14.

(2) *Exod.*, cap. 3, v. 14.

de defectibus hujusmodi, non tam respicienda est natura particularis, respectu cuius certe imperfectionem et malum important, quam complexus aliarum etiam causarum et naturarum, ex quarum interventu et concursu defectus illi prodierunt (1). Adde quod monstra, «licet alienam suæ speciei deformitatem habeant, faciunt tamen ad universitatis elegantiam, quatenus alia ex eorum collatione pulchriora apparent» (2). «eo modo quo gratiam lucis commendat obscuritas noctis, et umbræ atrique colores picturæ augment venustatem, dum eminentiora quæque distinguunt, et differentia colorum alterna vice sese excitante, opposita juxta se posita magis elucescunt» (3).

Instabis. Dato etiam hoc complexu causarum naturalium nunc existente, potuissent impediri hujusmodi monstra et privationes in alia providentia et æconomia, quam Deus libere potuisset adhibere in mundi gubernatione. Ergo nequit hic mundus dici perfectus etiam in suo genere.—**Resp. trans. antec., neg. conseq.** Nam licet in eo eventu major quædam perfectio accidentalis foret in mundo, non tamen substantialis. Ideoque jure dicitur mundus in suo genere simpliciter perfectus, etiam suppositis monstris ac privationibus.

Objic. 3.º Adsunt in mundo innumera scelera, quibus non solum deordinatur homo, quia deviat a suo fine, sed etiam reliqua natura, qua ille male utitur. Ergo imperfectus et summe in ordinatus dicendus est mundus, non autem perfectus et ordinatus.

Resp. dist. ant.: per scelera et peccata manifestatur inordinatio ex vitio ipsius nature, *neg.*; ex perversa voluntate hominis, *subdist.*; ita ut hæc ipsa inordinatio ingreditur in alium ordinem universaliorem, *conc.*; secus *neg.* Nam

(1) Ad rem S. Augustinus: *Deus... Creator est omnium, qui ubi et quando quid oporteat, vel oportuerit, ipse novit sciens universitatis pulchritudinem, quam partium vel similitudine vel diversitate contextat. Sed qui totum inspicere non potest, tanquam deformitate partitis offenditur, quoniam cui congruat, et quo referatur, ignorat.* (Lib. 16 de *Civitate Dei*, c. 8).

(2) Conimbric., de *Cael. et Mund.*, lib. 1, c. 1, q. 1, art. 6.

(3) Conimbr., *Physicor.*, lib. 2, c. 9, q. 6, a. 2 fin.

scribente Augustino (1) mala culpæ quantumlibet in se turpia sint et deformia, et secundum se præcise spectata, dedecoris notam mundo inurant; conferunt tamen ad mundi ornamentum, quatenus ex eorum comparatione virtutum splendor magis enitet et bona eminentius commendantur, ac magis placent; tum præsertim, quia, ut idem S. Doctor ait (2), Deus, quæ ipsius bonitas est et potentia, e malis bona elicit, dum mala recte ordinat, et peccati dedecus emendat poena peccati. Quare multa impedirentur bona, si nullum malum a Deo permitteretur. Neque enim justitia vindicans et patientia sufferens laudaretur, si iniquitas non esset» (3).

Adde quod sic elucet libertas hominis; unde ad universalem ordinem spectat permissio peccati, si homo abuti libertate sua maluerit: ita tamen ut eo ipso justitiæ divinæ ordini subjiciatur, a qua meritam poenam accipiet, quemadmodum bene agendo præmia amplissima merebitur. Quin etiam notandum est ex sententia S. Thomæ aliorumque, sine peccato caritutum fuisse mundum maxima sui perfectione ac decore, quia Verbum divinum non assumpsisset carnem, nec habitasset in nobis.

Dices. Ergo peccata necessaria sunt ad perfectionem universi.—**Resp. negando,** quia bona, quæ peccatum consequuntur, non ipsi peccato debentur, sed infinite Dei sapientiæ ac bonitati, quæ novit etiam ex malis bona elicere (4).

Objic. 4.º In hoc mundo quædam desiderantur, quæ fieri a Deo possent, et quædam redundant, quemadmodum objiciebant olim Manichæi. Sane quisnam est finis tot bestiolarum, quæ non solum nullam afferunt homini utilitatem, sed nocent etiam sæpe ac molestæ sunt? quisnam scopus venenorum? Præterea quorsum tot individua in singulis speciebus, quæ prorsus innecessaria sunt ad harum conservationem? Quorsum palpebræ in cæcigenis, aures in surdis etc.? Quorsum pluvia in deserto decedentes, fulmen saxa perrumpens, arentes Lybiæ solitudines etc.?

(1) S. August., lib. 3 de *lib. Arbitr.*, cap. 9.

(2) *Enchirid.* c. 11; et lib. 1 de *Ordin.* c. 7. Cfr. alii AA. apud Conimbric. loc. mox citando.

(3) Conimbric., lib. 1 de *Cael. et Mund.*, c. 1, q. 1, art. 6, ad 1.um

(4) Cfr. Silivius in 1.um p., q. 25, ar. 6, parag. *Quæri etiam potest...*

Resp. dist. antec. quod 1.um partem: quædam desiderantur ad finem atque ordinis mundani conservationem necessaria, *neg.*; quædam desiderantur, spectata possibilitate majoris perfectionis, quam accipere mundus a Deo absolute potuit, *conc.*

Distinguo etiam 2.um partem; quædam redundant, quatenus nullum finem habeant, et ad nullum usum servire possint, *neg.*; redundant, quatenus non omnino necessaria sint ad mundi conservationem, *trans.* «Nihil enim continet mundi universitas, quod non aliquid commodi et utilitatis pariat, aut parere saltem possit, si eo congrue et sapienter utamur, quantumlibet prima specie inutile aut omnino perniciosum videatur. In quam sententiam lege D. Augustinum (1), Ambrosium (2), Hieronymum (3), Lactantium (4), Theodoretum (5). Privatum vero quod ad animantes noxias attinet, docet Augustinus (6), eas quadrifariam homini commodas esse, videlicet, quia ipsum pœnaliter lædunt, aut salubriter exercent, aut utiliter probant, aut ignoranter docent» (7). Præterquam quod hæc et alia similia, docente eodem Augustino (8), vel eo nomine utilia sunt, quia nos commonefaciunt, ut vitam aliam meliorem, in qua securitas summa est, diligamus (9).

Idipsum fere dicitur de venenis, in quibus præterea inest sæpe vis ad medicandos morbos. «Illud etiam, quod de individuorum multitudine... objectum est, nihil efficit. Non enim natura ad eam tantum rationem singularia producit, ut

(1) Lib. 1 de *Genes. contra Manich.*, c. 16; et lib. 2 de *Civitat. Dei*, c. 22.

(2) Lib. 3 *Hexaem.*, c. 9.

(3) Lib. 2 *Contr. Jovinianum*.

(4) Lib. 6 *Divinar. Institut.*, c. 4; et lib. de *Ira Dei*, c. 13.

(5) Quæst. 13 et 18 in *Genes.*

(6) Lib. 3 de *Genes. ad litter.*, c. 17.

(7) Conimbricenses, lib. 1 de *Cael. et Mund.*, loc. cit., art. 6, ad 2.um, ubi pro eadem doctrina laudantur S. Bonavent. 2.^a dist. 15, q. 1, n. 28, et Abulensis in cap. 2 *Genes.*, q. 30.

(8) Lib. 1 de *Genes. Contr. Manich.*, cap. 16.

(9) Vide Conimbric., lib. 2, *Physicor.*, cap. 8, q. 1, art. 3 ad 3.um, ubi alii quoque PP. in hanc rem laudantur, nimirum Ss. Ambrosius, Hieronymus ac Damasceus.

species per ea conservet, sed ut eorum copia mundum locupletet; tametsi negandum non sit, rerum intereuntium individua ad universi perfectionem, saltem primariam, minime pertinere. Sicut enim, teste Avicenna (1), in ea nec primo nec per se natura fertur; ita nec illa ad primariam sui perfectionem deponit, ut D. Thomas 2.º *Contra Gentes*, cap. 84 edocet» (2).

Ad postrema quoque exempla facilis est responsio. Si enim ex naturali concursu causarum naturalium impedimentum solummodo adfuit pro fabrica oculi vel tympani, palpebræ necessario erunt integræ, ut etiam auris, ex ipso naturæ ordine. Quod vero illæ, deficiente oculo ac tympano, ad finem suum inutiles sint, id omnino est per accidens. Itemque Deus non tenetur impedire naturalem cursum: unde si ex causis naturalibus densantur vapores aquæ in desertis vel efformatur electricitas super saxa; ibi decidant imbres ac fulmina, necesse est. Denique arentes Lybæ solitudines possunt in primis hoc commodum præstare, ut dilatato præ caloris reflexione aère, æquilibrium abrumpatur, et sic excitentur venti, quibus purgetur ipse aër; deinde juvant, id quod commune est creatis omnibus rebus, naturam rationalem ad cognoscendum et laudandum Deum. Neque vero quia nos ignoramus proximum finem et utilitatem alicujus rei, inordinatam illam aut superfluum existimare debemus, cum semper possimus hunc saltem remotiorem finem assignare. Eo vel magis quod resplendens in aliis rebus pulcherrimus ordo satis nobis persuadet, ordinem deesse non posse vel in minimis illis, quorum fines nondum assecuta est ignorantia et imbecillitas ingenii nostri.

Objic. 5.º Sunt in mundo innumera corpora, quæ brevi corrumpuntur et intereunt. Immo corpora omnia corruptibilia sunt, et sic perpetua inest ubique vicissitudo corruptionum. Id autem magnum videtur esse malum, cum corruptio cuiusvis rei sit contra naturam.

Resp. conc. Major., dist. Min. Perpetua illa corruptionum vicissitudo est malum pro natura particulari, *conc.*; pro

(1) 1 *Suffic.*, cap. 1.

(2) Conimbric., de *Caelo et Mund.*, loc. cit. ad 2.um

natura et ordine mundi universali, *neg.* Nam *quamvis corruptio alicujus rei in universo non sit ei conveniens, competit lamen perfectioni universi, quia per continuum generationem et corruptionem individuorum conservatur esse perpetuum in speciebus, in quibus per se consistit perfectio universi* (1); *quia perfectio universi attenditur essentialiter secundum diversitatem naturarum, quibus implentur diversi gradus bonitatis, et non secundum multiplicationem individuorum in una natura* (2).

Unde *corruptiones et defectus in rebus naturalibus dicuntur esse contra naturam particularem; sed tamen sunt de intentione naturæ universalis, in quantum defectus unius cadit in bonum alterius, vel etiam totius universi; nam corruptio unius est generatio alterius, per quam species conservatur. Cum igitur Deus sit universalis provisor totius entis, ad ipsius providentiam pertinet, ut permittat quosdam defectus esse in aliquibus particularibus rebus, ne impediatur bonum universi perfectum. Si enim omnia mala impediarentur multa bona deessent universo. Non enim esset vita leonis, si non esset occisio animalium; nec esset patientia martyrum, si non esset persecutio tyrannorum* (3). *Si ergo malum totaliter ab universitate rerum per divinam providentiam excluderetur, oporteret bonorum etiam multitudinem diminui* (4) Distinguendum ergo est inter perfectiones singularium partium singillatim sumptarum, et inter perfectionem universi, quæ tanto est major, quanto plura bona in eo sint vel possint esse, magisque possit divinam perfectionem et attributa manifestare.

Instabis. Sed nonne melius foret, si res omnes essent incorruptibiles?—*Resp.* cum S. Thoma (5), ipsis quidem naturis particularibus melius, mundo autem universo non melius, sed pejus fore, si solis incorruptibilibus constaret; nam tunc nullum esse posset corpus vivum et mixtum. Quare sicut sermo bene compositus pulchritudinem habet, quamvis in eo syllabæ omnesque soni quasi nascendo ac

(1) S. Thom., *de Verit.*, q. 5, a. 3 ad 2.um Cfr. *ibid.* in corp.

(2) S. Thom., 1.º dist. 44, q. 1, art. 2 ad 6.um

(3) S. Thom. 1 p., q. 22, a. 2, ad 1.um Cfr. 1 p., q. 49, art. 2.

(4) S. Thom., 3.º *Contr. Gent.*, cap. 71, *adhuc multa bona sunt.*

(5) *De Veritat.*, quest. 5, art. 3, ad 3.um; 1.º dist. 44, quest. 1, art. 2, ad 5.um et 6.um.

moriendo transcurret, ita mundus et perfectionem et ordinem suum servare potest, licet corruptibilibus entibus constet, quæ perpetuo generationum et corruptionum fluxui subjaceant (1).

Objic. 6.º Nequit absolute perfectum dici id, quod non constat ex optimis partibus. Nam tale est totum, qualia sunt membra, ex quibus coalescit. Atqui in mundo non omnes partes optimæ, sed aliæ aliis meliores reperiuntur. Ergo... (2).

Resp. Cum S. Thoma sic egregie scribente: *Perfecta bonitas in rebus creatis non inveniretur, nisi esset ordo bonitatis in eis, ut scilicet quaedam sint aliis meliora. Non enim implerentur omnes gradus possibiles bonitatis, neque etiam aliqua creatura Deo assimilaretur, quantum ad hoc quod alteri emineret. Tolleretur etiam summus decor a rebus, si ab eis ordo distinctorum et disparium tolleretur; et quod est amplius, tolleretur multitudo a rebus, inæqualitate bonitatis sublata, cum per differentias, quibus res ad invicem differant, unum altero melius existat; sicut animalium inanimato, rationale irrationali. Et sic si æqualitas omnimoda esset in rebus, non esset nisi unum bonum creatum: quod manifeste perfectioni derogat creaturæ. Gradus autem bonitatis superior est, ut aliquid sit bonum, quod non possit a bonitate deficere: inferior autem eo est, quod potest a bonitate deficere. Utrumque igitur gradum bonitatis perfectio universi requirit. Ad providentiam autem gubernantis pertinet perfectionem in rebus gubernatis conservare, non autem eam minuire. Igitur non pertinet ad divinam providentiam, ut omnino excludat in rebus potentiam descendi a bono, etc.* (3).

Instabis. Optimi est optima facere. Sed inter optima unum non est majus altero. Ergo Dei, qui est optimus, est omnia æqualia facere (4).—**Resp.** Optimi agentis est *producere totum effectum suum optimum; non tamen quod quamlibet partem totius faciat optimum simpliciter, sed optimam*

(1) Cfr. *Conimbric. loc. cit.* art. 7, ad 4.um.

(2) *Apud Conimbric. loc. cit.* art. 1, arg. 4.º et 5.º

(3) S. Thom. 3.º *Contr. Gent.* c. 71, *Amplius.* Cfr. *ibid.* cap. 64, *Deinceps autem; de Potent.* q. 3, art. 16, vers. fin.; et 1 p., q. 48 a. 2, ad 3.um; 1.º dist. 44, art. 2, ad 5.um; 1 p., q. 22, a. 2, ad 2.um.

(4) *Apud S. Thom.* 1 p., q. 47, a. 2, arg. 1.º.

secundum proportionem ad totum. Tolleretur enim bonitas animalis, si qualibet pars ejus, oculi haberet dignitatem. Sic igitur Deus et totum universum constituit optimum secundum modum creaturæ, non autem singulas creaturas, sed unam alia meliorem. Et ideo de singulis creaturis dicitur (Gen. c. 1, v. 4): Vidit Deus lucem, quod esset bona, et similiter de singulis. Sed de omnibus simul dicitur: Vidit Deus cuncta quæ fecerat, et erant valde bona (1).

Objc. 7.º Non raro contingunt in natura ingentes perturbationes ordinis in tempestatibus, terræ motibus, inundationibus, etc. Itemque identidem adsunt defectus solis et lunæ: quæ omnia deflexiones quædam videntur esse ab ordine mundano. Ergo vel reapse non adest ordo in mundo, vel certe constans non est.

Resp. conc. ant., neg. conseq. Et enim «ejusmodi naturæ excursions, ut non absque Dei voluntate et administratione fiunt, ita nec sine ordine contingunt, etsi is interdum non appareat, ut docet S. Augustinus (2). Nimirum ipse ordo postulat, ut illa interdum accidant, sive ita ferente concursu naturalium causarum, quas sic divina sapientia disponit, et actus suos exequi sinit, sive Deo aliter, quam tum per naturam eventurum esset, fieri imperante. Quod vero ad planetarum eclipses attinet, nullus in ea re ordinis defectus notari potest, cum ex illorum in cœlestibus globis situ et rata motuum æquabilitate (quæ tam ad mundi ornatum, quam ad commoditates sublunarium rerum optime constituta sunt) ita evenire oporteat, definitis temporum intervallis. Addit quoque Damascenus (3), idcirco id divini artificis providentiam sanxisse, ut eorum confutaretur amentia, qui soli et lunæ divinos honores exhibent: cum palam sit non inesse numen iis, quæ mutationi obnoxia sunt, et interdum lucis penuria laborant, aut pulchritudinem suam conspicuam reddere non valent» (4).

(1) S. Thom. 1. p. q. 47, a. 2 ad 1.um.

(2) *De Trinit.* lib. 3, c. 2; *de Genes.* ad litter., lib. 5, c. 21.

(3) *De Orthodoxa Fide*, lib. 2, cap. 7.

(4) Conimbric., *Physicor.* lib. 2, c. 8 et 9, q. 1, art. 3 ad 2.

ARTICULUS II.

Utrum hic mundus sit omnium possibilium optimus.

27. Exclusa eorum sententia, qui mundi perfectionem plus æquo deprimunt, expendenda venit contraria opinio asserens mundum hunc esse omnium possibilium optimum. Ita existimavit inter alios Leibnitzius (1), Christianus Wolfius (2), Mallebranchius (3), Rosminius (4), aliique fautores Optimismi (5). Quibus multo ante præverat Seneca (6) et Stoici (7), itemque Abælardus et Wicleffus (8). Et idem teneant, necesse est, Pantheistæ, et generatim quicumque Deum censeant necessario agere: ea quippe est conditio

Optimismi
asseriores.

(1) *Princip. Philos.* parag. 55, et sæpe in *Theodic.* Et alibi (epist. 1 ad Bourquet) exponit idem Leibnitzius mentem suam hisce verbis: «Quand je dis qu'il y a une infinité de mondes possibles, j'entend que n'impliquent point de contradiction, comme on peut forger de romans, qui n'existent jamais, et qui sont pour tant possibles.» Nimirum licet sint possibles absolute alii mundi, deest tamen ratio sufficiens eos producendi. Cfr. Roselli, *Summ. Philos.* t. 3, quest. 3, art. 2.

(2) *Theol. Nat.* part. 1, p. 3, n. 325, 326, 328.

(3) In tract. *de Nat. et grat.*, discours. 1, a n. 12; et *Entretiens sur la Métaph.*, 9.

(4) *Theodic.* n. 651: «Alla dimanda: perche (Iddio) volle creare questo mondo, anziche un' altro, dee risponderi; perche questo mondo era degno della somma bontà, come quello che col minimo mezzo produceva il massimo bene, e perciò fu il solo possibile.» Cfr. *Teosof.* vol. 1, n. 723.

(5) Apud Spagni, *De Mundo*, prop. 3.ª, sect. 2.

(6) *Quæ Deo faciendi mundum causa fuit? Bonus est, bono nulla cujusquam boni invidia est. Fecit itaque quam optimum potuit.* Senec. epist. 65.

(7) Quorum hæc in hanc rem fuit, teste Cicerone sententia: *Nihil omnium rerum melius esse mundo, nihil præstabilius, nihil pulchrius. Nec solum nihil est, sed ne cogitari quidem quidquam melius potest.* Ciceron. lib. 2, *de Nat. deor.*

(8) De Abælardo vide S. Bernardum in tract. de illius erroribus; et Hugonem Victorinum, tom. 3, lib. 1, part. 2, c. 22. De Wicleffo vero confer Thomam Waldensem, *Doctr. Fid.* lib. 1, a. 1, cap. 10.

causarum necessario agentium, ut effectum producant quam perfectissimum possunt.

atus
questionis
declaratur.

Ad clariorem rei expositionem nota propositam questionem bifariam intelligi posse: primo utrum hic praesens mundus majorem, quam nunc habeat, perfectionem assequi posset, an vero sit quam perfectissimus in sua specie. Et hoc modo propositam questionem Angelicus sic resolvit, mundum hunc perfici accidentaliter posse, non vero essentialiter; quia si quae perfectio essentialis huic mundo adderetur, jam non esset idem omnino, qui nunc est, sed alius. Videatur S. Doctor (1), itemque Conimbricenses (2), Rubius (3), Toletus (4) et Sylvius (5). Verum non est hic sensus questionis, quae agitur inter optimistas et reliquos philosophos, sed hic alius: utrum hic mundus sit omnium possibilium optimus, an vero possit a Deo fieri alius mundus melior ac perfectior. Et in hoc tantum sensu loquendum nobis est in praesentiarum.

At notandum adhuc est, dupliciter accipi posse, quod Deus faciat mundum perfectiorem, subjective seu ex parte operantis vel modi operandi, ita ut Deus perfectiori modo operaretur in alterius mundi molitione; et ex parte mundi ipsius ontologice considerati, ita ut Deus faciat alium mundum majori gradu perfectionis entitative praeditum (6). Et planum est, in controversiam minime nunc vocari, an mundus perfectior fieri possit perfectione se tenente ex parte operantis Dei; nam *Deus non potest facere melius, quam sicut facit, quia non potest facere ex majori sapientia et bonitate* (7). Siquidem, scribente Augustino, *Deus... ita est artifex magnus in magnis, ut minor non sit in parvis: quae parva non sua granditate, nam nulla est, sed artificis sapientia metienda sunt* (8).

(1) 1.us disp. 44, q. 1, art. 1, 2; 1 p., q. 25, art. 6.

(2) Lib. 1 de Cael. et Mund. cap. 9, q. 2.

(3) De Cael. et Mund. cap. 9, q. 4.

(4) In 1.um p., quaest. 25, art. 6.

(5) Vide Sylvium In 1.um p., quaest. 25, art. 6, Petes.

(6) Cfr. S. Thom. 1 p., quaest. 25, art. 6 ad 1.um; Conimbric. loc.

cit., art. 2.

(7) S. Thom. 1 p., quaest. 25, art. 6, ad 1.um

(8) De Civit. Dei, lib. 11, cap. 22.

Denique cum quaeritur utrum alius mundus objective et ontologice perfectior et melior fieri a Deo possit, perfectio mundi vel sumitur absolute. prout nempe in se et entitative consideratur, vel relative, ratione habita ad finem, quem Deus in creando mundo intendit, obtinendi certum gradum gloriae manifestationisque suae perfectionis infinite. Hise praehabitis, sit

28. PROPOSITIO 1.^a **Hic mundus non est absolute omnium possibilium optimus, sed possibles sunt alii mundi perfectiores in linea entis.**

Ita S. Thomas (1), Conimbricenses (2), Rubius (3), Vazquez (4), Valentia (5) alicui communissime (6).

Prob. 1.º a priori. Nam repugnat omnium possibilium perfectissimum ens. Ergo...

Mundus hic
non est absolute
optimus
omnium;

Prob. ant. Nam possibile est quiquid divinam bonitatem ac perfectionem participare potest. Atqui divina bonitas et perfectio, cum nullis circumscribatur limitibus, a nullo ente creato vel creabili participari plene potest, sed semper est magis magisque participabilis in infinitum. Ergo possible sine fine perfectiora et perfectiora dari possunt, quin unquam assignabilis sit omnium perfectissimum (7).

Prob. 2.º Si mundus hic foret omnium possibilium optimus, deberet in summo gradu manifestare divinas perfectiones. Secus enim si alius mundus in altiori gradu divinas perfectiones manifestaret, hoc perfectior foret. Atqui noster hic mundus, cum si finitus in perfectione, non manifestat profecto divinas perfectiones in eminentissimo omnium gradu. Ergo...

(1) 1.us dist. 44, quaest. 1, art. 2; 1 p., quaest. 25, art. 6, ad 3.um; de Verit. quaest. 20, a. 4.

(2) Lib. 1.us de Cael. et Mund. cap. 9, quaest. 3.

(3) Lib. 1.us de Cael. et Mund. cap. 9, q. 3.

(4) In 1.um p., quaest. 25, a. 6, disp. 107, cap. 1.

(5) In 1.um p., disp. 1, q. 25, punct. 3.

(6) Cfr. Cuevas, Op. cit., Cosmolog. a. n. 44; Roselli, *Summ. philos.* tom. 3, q. 3, a. 3; Spagni, *de Mundo*, prop. 3.

(7) Vide quae in *Ontologia* scripta sunt de repugnantia creaturae omnium possibilium perfectissime, num. 204.

Prob. 3.º In tantum hic mundus foret omnium optimus in quantum vel Deus careret virtute perfectiorem efficiendi, vel in quantum vel Deus teneatur ad optimum, ut vult Leibnitzius, et ratio sufficiens Deum ad aliquid efficiendum determinans sit major illius bonitas præ aliis. Atqui hoc postremum divinam evertit libertatem, primum autem omnipotentiam, ad cuius rationem pertinet, quolibet creato posse aliud perfectius et perfectius sine fine creare. Ergo...

Audiat Angelicus Doctor: *Finis naturalis divinæ voluntatis est ejus bonitas, quam non velle non potest. Sed fini huic non commensurantur creaturæ, ita quod sine his divina bonitas manifestari non possit: quod Deus intendit ex creaturis. Sicut enim manifestatur divina bonitas per has res, quæ nunc sunt, et per hunc rerum ordinem; ita potest manifestari per alias creaturas et alio modo ordinatas. Et ideo divina voluntas absque præjudicio bonitatis, justitiæ et sapientiæ, potest se extendere ad alia, quam quæ facit. Et in hoc fuerunt decepti errantes; existimaverunt enim, ordinem creaturarum esse quasi commensuratum divinæ bonitati, quasi absque eo esse non possit (1).*

Prob. 5.º Hic mundus potest esse perfectior et quoad quantitatem, et quoad numerum, et quoad perfectionem suarum partium. Ergo non est omnium possibilitium optimus.

Prob. ant. per partes. *Quoad quantitatem.* Nam cur non homines, animantia, plantæ, corpora inorganica, sidera majorem habere possint magnitudinem, quam nunc habeant? *Quoad numerum et perfectionem* simili modo res patet. Dubium enim esse non debet, quin posset Deus novas rerum species addere huic mundo; et tunc mundus haberet majorem perfectionem saltem extensivam, quia constaret hisce entibus et aliis novis, quæ nunc non existunt. Posset etiam entibus mundanis nunc existentibus vel aliis ejusdem speciei, sed numero diversis, majorem perfectionem accidentalem conferre (2); et sic mundus foret perfectior etiam intensive.

(1) *De Potent.* q. 1, a. 5. Cfr. *ibid.* ad 14.um

(2) Vide S. Thom., 1.º dist. 44, q. 1, a. 2; *de Verit.*, q. 22, a. 4. in med. corp. Cfr. *Valentia In 1.^{am} p.*, disp. 1, q. 25, punct. 3; *Sylv. In 1.^{am} p.*, q. 25, a. 6.

29. Quæri autem solet, num partibus quibusdam mundi hujus ad majorem perfectionem accidentariam evectis, reliquæ in eodem relinqui possint, an vero omnes proportionaliter perficiendæ essent. Et multi arbitrantur omnes mundi partes secundum proportionem magis perfici oportere, ne secus dissonantia et inconcinnitas inter partes mundi consequatur, ordinisque proportio corrumpatur, *sicut si una chorda plus debilo intenderetur, corrumpetur citharæ melodia (1)*. Quæ sententia est Angelici (2), Capreoli (3) Alexandri et Altisiodorensis (4). Durandus autem alique apud Rubium (5), itemque Toletus (6), Vazquez (7) et Conimbricenses (8) existimant concentum et harmoniam mundi non consistere in indivisibili relate ad accidentia corporum mundanorum, quæ proinde si quoad essentiam remaneant immutata, ordinem adhuc inalteratum perstare posse, licet uno aut altero corpore perfectiori effecto, reliqua pristinam perfectionem retineant.

Ratio horum est, quia ordo mundanus præsertim coalescit ex essentiali bonitate ac perfectione diversorum entium, invicem proportionata, et ad finem communem aptissima. Dummodo ergo sarta tecta remaneat essentialis omnium rerum perfectio, licet accidentariæ inæqualiter varientur, ordo perturbari nequit; ideoque paritas nulla est inter mundanum ordinem relate ad perfectiones accidentarias et inter chordas citharæ.

«Quod ex eo confirmant, quia in statu hominis integro, tota natura humana multo excellentioribus, quam modo, non gratiæ tantum, sed naturæ etiam muneribus excelebat; et tamen cæteræ universi partes, ut cælum, stellæ et elementa proportionaliter non erant meliora. Quare vel tunc non esset inter partes Universi proportio, atque ita non

Utrum si
quæ mundi pars
accidentarie
perficeretur,
deberent
reliquæ omnes
perfici.

(1) S. Thom., 1 p., quæst. 25, a. 6 ad 3.um

(2) *Ibid.*; et 1.º dist. 44, q. 1, art. 2.

(3) 1.º dist. 44, quæst. 1, art. 2.

(4) Apud Rubium. lib. 1.º de *Cœl. et Mund.*, cap. 9, quæst. 4.

(5) *Ibid.*

(6) In 1.^{am} p., quæst. 25, art. 6, *Dub. III.*

(7) In 1.^{am} p., quæst. 25, art. 6, disp. 107, cap. 3.

(8) Lib. 1.º de *Cœl. et Mund.*, cap. 9, q. 2, a. 2.

fuisset mundus a Deo harmonice constitutus, vel certe nunc haud bene sese habet, quia cum species una, eaque præstantissima, deterior effecta sit, cæteræ nihilominus priorem statum retinere. Non igitur ad universi concentum requiritur, ut omnes ejus species perpetuo eandem servant proportionem quoad perfectiones accidentarias: alioquin si una tantum species, quæ in aliqua mundi parte dumtaxat reperitur..., in melius aut deterius mutetur, quod non raro accidit (ut cum homines aliqui in bonam frugem se recipiunt, aut e converso ab honestate in improbitatem transeunt), oportebit reliquas similem cum ea mutationem subire: vel frequenter destruetur proportio bonitasque universi; quod est absurdum» (1). Adde «quod Christi Incarnatione mundi ordo melioratus est, et tamen perfectio unius partis fuit» (2).

Secunda hæc sententia probabilior videtur, licet quæstio non magni sit momenti, nec necessaria ad tuendam propositionem.

30. PROPOSITIO 2.^a **Mundus hic relative omnium optimus ac perfectissimus est.**

Mundus est
optimus relative.

Et ratio est hæc, quia mundus hic certe omnium possibilem optimus est relative, si tam perfecte manifestet gradum illum gloriæ suæ, quem Deus in eo condendo intendit, ut nullus alius possit talem gradum gloriæ perfectius demonstrare. Atqui ita se res habet. Etenim si hic mundus non referret omnium perfectissime gradum gloriæ manifestationisque divinorum attributorum a Creatore intentum; id foret, vel quia nescivit Deus, aut non potuit in fabricando mundo gradum gloriæ a se præfinitum perfectissime et adamussim assequi. At primum horum infinitæ Dei sapientiæ, alterum derogat omnipotentia. Ergo... (3).

SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

31. **Objic. 1.º** Plures Patres videntur aperte contradicere stabilitatæ a nobis doctrinæ. Sic Dionysius (4) illud Platonis

- (1) Apud Conimbric., loc. cit.
- (2) Tolet., loc. cit.
- (3) Cfr. Cuevas, loc. cit., n. 50.
- (4) *De Divin. Nomin.*, cap. 4.

usurpat: *Optimi est optima adducere*. Et S. Cyrillus Alexandrinus: *Omnia, inquit, Pater potest, et meliora semper vult* (1). Et S. Basilius: *Nihil eorum, quæ nobis accidunt, malum est, aut tale, ut melius illo aliquid excogitare queamus* (2). Nec aliter S. Augustinus: *Iustitia summi Dei factum est, ut non modo sint omnia, sed etiam sic sint, ut omnino melius esse non possint* (3).

Resp. hæc et alia similia loca facile sic explicari posse, ut significant, quæ Deus facit, optima esse, non absolute, sed relative, vel etiam non objective, sed subjective.

Objic. 2.º «Effectus qui producitur a causa secundum totam suam potentiam, non potest ab ipsa melior fieri. Sed quamlibet creaturam Deus operatur tota sua potentia, quia per essentiam suam, quæ indivisibilis est. Ergo nullam rem meliorem potest facere, quam sit (4).

Resp. quod *quantvis Deus producat unumquodque creatum tota sua potentia infinita; non tamen sequitur quantitas bonitatis in effectu, nisi secundum voluntatem officis, quæ se habet ut imperans ad opus, quod potentia exsequendo educit* (5).

Objic. 3.º «Universum includit omne bonum. Sed nihil potest esse omni bono melius. Ergo Deus non potuit universum melius facere» (6).

Resp. dist. ant.: continet omne bonum ex actu existentibus, *trans.*; continet omne bonum possibile, *neg.* (7).

Objic. 4.º «Secundum Dionysium (8), bonum et melius inveniuntur in rebus, secundum quod quædam participant plures de bonitatibus divinis, quam aliæ; sicut ea quæ vivunt, præferuntur existentibus tantum, et sic deinceps. Sed omnes perfectiones divinæ, creaturæ communicabiles, creaturis aliquibus communicatæ sunt. Ergo videtur quod universum melius esse non possit» (9).

- (1) Lib. 2 *Thesaur.* cap. 1.
- (2) *Homil.* 9 ex variis.
- (3) *De Quantif. animæ*, cap. 33.
- (4) Apud S. Thom., 1.^a dist. 44, q. 1, a. 1, arg. 3.º
- (5) Vide S. Thom. *ibid.*, ad 3.um
- (6) Apud S. Thom. *ib.* art. 2, arg. 2.
- (7) S. Thom. *ibid.*, ad 2.um
- (8) *De divin. Nominib.* c. 4.
- (9) Apud S. Thom. *ibid.* arg. 3.

Resp. dist. Min.: omnes perfectiones divinæ communicabiles creaturis, communicatæ sunt aliquo, modo *trans.*; secundum omnem modum, quo participari a creaturis possunt, *neg.* Etenim *participandi eandem perfectionem divinam sunt multi modi; sicut sapientiæ divinæ participatio est in intellectualibus substantiis aliter, et aliter in rationalibus, scilicet hominibus; et etiam usque ad bruta se extendit, quæ sensitivam cognitionem habent. Quamvis ergo omnes perfectiones forte creaturæ communicabiles sint creaturæ communicatæ, non tamen secundum omnem modum, quo possunt a creatura participari* (1).

Objic. 4.º «Quidquid facit Deus, si melius potest facere, quam facit, in hoc ipso non bene facit, quod optimum quidem non facit, quod facit. Melius enim faceret, si quod facit, melius faceret. Facere quippe et nolle melius facere, etiam bonum facientis, male est facere». Ita Abælardus apud Hugonem a S. Victore (2).

Resp. neg. ant. ejusque probationem primam: alteram *dist. Facere, et nolle facere melius, male facere est, respectu illius, qui aut ex indigentia operatur, aut ad obtinendam aliquam sui perfectionem, trans.*; si non sic operatur, *neg.* Mundum namque Deus libere voluit propter suam bonitatem communicandam in tali gradu et mensura, in qua gloriam suam manifestare voluit. Partes vero mundi has vel illas vult, prout postulat ordo et perfectio ejus. Vide S. Thomam (3).

Objic. 5.º «Bonitatis divinæ est, ut non solum se communicet, sed ordinatissime se communicet. Sic ergo ea, quæ fiunt a Deo, ordinate fiunt. Sed præter ordinem Deus facere non potest. Ergo non potest facere alia, quam quæ facit» (4).

Resp. dist. Minor. Deus non potest facere præter ordinem aliquem, *conc.*; præter hunc actualem, *neg.* Nam *divina bonitas potest se communicare ordinate, non solum isto modo, quo res operatur, sed multis aliis* (5).

(1) 1.º dist. 44, q. 1, a. 2, ad 3.um

(2) T. 3, lib. 1, p. 2, cap. 22.

(3) Lib. 1 *Contr. Gent.* c. 86.

(4) Apud S. Thom. *de Pot.* quest. 1, art. 5, arg. 8.

(5) S. Thom. *de Pot.* quest. 1, art. 5, ad 8.um

Objic. 6.º Ille est omnium optimus mundus, qui maxime placet Deo. Atque hic noster mundus maxime omnium placet Deo. Ergo...

Resp. dist. Major. Ille est omnium optimus, qui et absolute et relative, relate nempe ad hunc finem et circumstantias, maxime placet, *conc.*; qui relative dumtaxat maxime placet, *subdist.*: est relative optimus, *conc.*; absolute, *neg.*

Et *contradistincta* Minore, *neg.* conseq.

Objic. 7.º Si Deus non fecit mundum possibilem omnium optimum, vel fuit quia nescivit, vel quia non voluit, vel quia non potuit. Primum horum infinite sapientiæ, alterum bonitati, tertium repugnat potentæ.

Resp. sufficientem rationem eam esse, quod Deus noluit meliorem mundum facere, neque id est contra Dei bonitatem. Docente namque Aquinate: *Finis naturalis divinæ voluntatis est ejus bonitas, quam non velle non potest. Sed fini huic non commensurantur creaturæ, illa quod sine his divina bonitas manifestari non possit; quod Deus intendit ex creaturis. Sicut enim manifestatur divina bonitas per has res, quæ nunc sunt, et per hunc rerum ordinem, illa potest manifestari per alias creaturas et alio modo ordinatas. Et ideo voluntas divina absque præjudicio bonitatis, justitiæ et sapientiæ potest se extendere ad alia, quam quæ facit.* (1). Cæterum Deus mundum optimum nec cognoscit, nec potest velle, nec facere, non ex defectu intelligentiæ, bonitatis vel potentæ, sed quia mundus omnium possibilem optimum repugnat.

Objic. 8.º Deus nullam rationem habere potuit, ut mundum minus perfectum præ perfectiori crearet. Atqui Deus sine ratione sufficienti operari non potest. Ergo Deus non potuit non omnium optimum creare mundum.

Resp. neg. Major. Utrumque enim evidenti argumento probatur, et quod Deus ad optimum non teneatur, et quod sine ratione sufficiente operari non possit. Quamvis ergo nesciamus assignare rationem, cur Deus hunc præ alio mundum voluerit, eam profecto habuit justissimam sanctissimamque. Particularium vero, quæ sunt in mundo, rationes nos ipsi assignare possumus secundum fines proprios ac

(1) S. Thom., 1.º *Contr. Gent.*, cap. 86.